

Innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimus Vaasan kaupunkiseudun ja valtion välillä

2021-2027

V A A S A .
V A S A .

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimus

1. Sopimusosapuolet

Tämän innovaatioekosysteemisopimuksen osapuolet ovat valtion puolesta työ- ja elinkeinoministeriö (jäljempänä TEM) ja Vaasan kaupunki. Sopimuksen muina yhteistyösopuolina ovat Vaasanseudun Kehitys Oy VASEK, Oy Merinova Ab, Vaasan korkeakoulut, Pohjanmaan liitto, Pohjanmaan ELY-keskus, opetus- ja kulttuuriministeriö sekä ympäristöministeriö.

2. Tarkoitus ja tausta

Hallitus on asettanut tavoitteeksi nostaa Suomen tutkimus- ja kehittämismenojen osuus nykyisestä 2,7 prosenttiin bruttokansantuoteosuudesta 4 prosenttiin 2030 mennessä. Tähän pääsemiseksi tarvitaan yhteistä näkemystä ja missioita, kunnianhimoisempaa tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa (tki-toimintaa) sekä investointeja niin julkiselta kuin yksityiseltä sektorilta.

Kansallisen TKI-tiekartan mukaan korkeatasoinen osaaminen on perusta, jolle tavoitteiltaan kunnianhimoista, alueiden, alojen ja organisaatioiden vahvuudet hyödyntävää, kansainvälisesti kilpailukykyistä ja yhteiskunnan uudistumista tukevaa innovaatiotoimintaa voidaan rakentaa. Valtion ja kaupunkien väliset ekosysteemisopimukset ovat olennainen osa tiekartan uutta kumppanuusmallia, jonka tavoitteena on vahvistaa julkisen ja yksityisen sektorin välistä tki-yhteistyötä. Osaamiskärkien vahvistamiseksi, leventämiseksi ja vaikuttavuuden lisäämiseksi tutkimusta ja sitä hyödyntäviä verkostoja on koottava isommiksi osaamiskeskittymiksi ja ekosysteemeiksi.

Hallitusohjelmassa linjataan, että yliopistokaupunkien kanssa luodaan erilliset sopimukset julkisen ja yksityisen tki-rahoituksen strategisesta kohdentamisesta globaalisti kilpailukykyisten ekosysteemien vahvistamiseksi. Ekosysteemisopimukset ovat osa hallituksen toimia, joilla Suomesta halutaan luoda vuoteen 2030 mennessä maailman toimivin kokeilu- ja innovaatioympäristö. Hallitusohjelman strategisena tavoitteena on, että Suomi tunnetaan teknologisen kehityksen, innovatiivisten hankintojen ja kokeilukulttuurin edelläkävijänä. Innovatiivisten julkisten hankintojen määrää halutaan kasvattaa 10 prosenttiin julkisista hankinnoista vaalikauden loppuun mennessä sekä niiden avulla kehittää palveluja, luoda kasvua ja mahdollistaa referenssimarkkinoiden kehittymistä.

Kansallisen kaupunkistrategian mukaan kaupungit toimivat osaamisen ja innovaatiotoiminnan sekä yritystoiminnan kehittämisen alustoina. Strategia tunnistaa, että kaupungit ja valtio yhdessä korkeakoulujen, tutkimuslaitosten sekä elinkeinoelämän kanssa luovat edellytyksiä maailmanluokan osaamiskeskittymille ja innovaatioympäristöille.

Sopimuksessa määritellyt strategiset painopisteet vastaavat opetus- ja kulttuuriministeriön tunnistamia ja tukemia korkeakoulujen osaamiseen perustuvia vahvuuksia.

Sopimus on luonteeltaan aiesopimus, joka määrittää osapuolten tahtotilan, tavoitteet ja painopisteet.

3. Tavoitteet

Ekosysteemisopimusten kantavana ideana on innovatiiviset ja edelläkävijyyttä tavoittelevat kaupungit, jotka omien vahvuuksien pohjalta hyödyntävät digitalisaation, uusien teknologioiden ja hiilineutraaliuden tuomia mahdollisuuksia ja siten vauhdittavat elinkeinoelämän uudistumista ja kestävästä kaupunkia.

Sopimuksilla vahvistetaan vetovoimaisten osaamiskeskittymien ja innovaatioympäristöjen rakentumista sekä suomalaisten toimijoiden kytkeytymistä kansainvälisiin tki-verkostoihin ja arvoketjuihin. Sopimuksilla kehitetään innovaatiotoiminnan ekosysteemejä eli tiiviitä yhteistoimintaverkostoja, vahvistetaan osaamiskärkeä sekä lisätään tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan vaikuttavuutta kaupunkilähtöisesti. Keskeisinä keinoina ovat kaupunkikehityshankkeet, innovatiiviset julkiset hankinnat, tutkimustulosten hyödyntäminen, uudet liiketoimintaekosysteemit, start-up -yhteisöt sekä osaamisen vahvistaminen kansainvälisten osaajien avulla. Toimenpiteiden odotetaan luovan uutta paikallista kehitysdynamiikkaa, kansainvälisesti merkittäviä uusia kasvuavauksia sekä kaupunkien välisen yhteistyön tiivistymistä sopimuksen painopistealueilla.

Vaasa on maan elinvoimaisimpia ja kilpailukykyisimpiä kaupunkeja Suomessa. Seudun energiateknologiaklusteri on vahvasti vientipainotteinen ja vientimyynti kattaa jopa 30 % koko Suomen energiateknologiaviennistä. Vaasa on myös merkittävä korkeakoulukaupunki, jossa toimii Vaasan yliopisto, Åbo Akademi, Hanken Svenska handelshögskolan, Vaasan ammattikorkeakoulu, Yrkeshögskolan Novia sekä Helsingin yliopiston oikeustieteellinen koulutus. Alueen korkeakoulut tekevät paljon yhteistyötä keskenään, mutta myös seudun elinkeinoelämän kanssa. Yhteistyö on vahvasti vuorovaikutteista. Vaasassa on erinomainen malli tehdä yhteistyötä ja sen pohjalta myös korkeakoulujen kykyä tukea yritysten tki-toimintaa voidaan tehostaa.

Vaasan kaupungin ja seudun tavoitteena on pysyä Euroopan tasolla merkittävänä energiateknologian innovaatiokeskittymänä ja kasvattaa edelleen painoarvoaan vuoteen 2030 mennessä. Vaasan kaupunki on myös sitoutunut tavoitteeseen pyrkiä hiilineutraaliksi 2020-luvun aikana. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää tiivistä yhteistyötä teollisuuden kanssa ja uusien teknologioiden ja ratkaisujen pilotointia ja käyttöönottoa. Toimenpiteet kohdistuvat pitkäjänteisesti seuraavassa kohdassa 4 kuvattuun strategiseen painopistealueeseen, jonka keskeiset sisällöt on valmisteltu yhdessä korkeakoulujen, elinkeinoelämän ja muiden tki-toimijoiden kanssa.

4. Strateginen painopistealue 2021-2027: Kestävät ja älykkäät energiajärjestelmät

4.1 Keskeiset sisällöt ja tavoitteet

Teknologisina osa-alueina keskitytään kehittämisalueisiin, jotka perustuvat seuraaviin EnergyVaasa -ekosysteemin kärkiosaamisiin:

- *Älykkäät sähköverkot*
- *Marine-ratkaisut*
- *Kestävä energiantuotanto*
- *Energiatehokkuus*
- *Energian varastointi*

Teknologisten kärkien osalta ekosysteemisopimuksen puitteissa keskitytään erityisesti

innovaatioekosysteemin kehittämiseen, invest-in ja järjestelmätason vienti -toimintoihin, digitalisaatioon ja kiertotalouteen sekä osaajiin ja osaamisen kehittämiseen.

Tämän sopimuksen tavoitteena on aikaansaada yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyönä isoja, vaikuttavia hankekokonaisuuksia, jossa Vaasan kaupunki kumppaniensa kanssa toteuttavat erilaisia innovaatiotoimintaa edistäviä toimenpiteitä. Ekosysteemisopimuksen puitteissa tavoitteena on synnyttää toimijoiden yhteisiä kehitysalustoja, yritysten ja yritysryhmien hankkeita, nopeita kokeiluja ja pilotteja sekä kehittää hankkeiden kautta myös tutkimusinfrastruktuuria ja osaamista ja osaajia vastaamaan maailmanluokan energiaekosysteemin yritysten tutkimustarpeisiin. Toimenpiteet on valmisteltu yhteistyössä eri osapuolten kuten korkeakoulujen ja elinkeinoelämän kanssa.

Toiminnalla tavoitellaan uusia vientiratkaisuja, toisin sanoen tuotteita ja palveluita kansainvälisille markkinoille. Myös kansainvälisten osaajien houkuttelu seudulle on ensiarvoisen tärkeää korkean osaamisen ja toiminnan pysyvyyden varmistamiseksi. Vaasan tavoitteena on hyödyntää innovaatioekosysteemisopimusta erityisesti yhteiskehittämiseen, verkostoitumiseen sekä laajempien ekosysteemiä vahvistavien kokonaisuuksien luomiseen tavoitteena hyödyntää EU:n rahoituskanavat, kuten Green Deal ja elvytysrahastot sekä soveltuviin kohdin myös kansallinen rahoitus esimerkiksi Business Finlandin, ELY-keskuksen tai Pohjanmaan liiton kautta.

Vaasan kaupungin tavoitteena on mahdollistaa energiateknologian ja erityisesti hiilineutraalius-tavoitteita edistävien innovaatioiden kaupallistumista. Vaasassa on tehty paljon päästövähennyksiä aikaansaaneita investointeja ja päätöksiä ja Vaasassa sijaitsee useita uusiutuvan energian pilotti- sekä tuotantolaitoksia, joiden kansallinen ja kansainvälinen merkitys on huomattava (mm. Stormossenin biokaasutuotanto ja jakelu, sekä maailman suurin biomassan kaasutuslaitos sekä jätteenpolttolaitos Westenergy, jotka yhdessä alensivat Suomen hiilidioksidipäästöjä 1 %). Vuonna 2019 Vaasan kaupunki on tehnyt päätöksen pyrkiä hiilineutraaliksi 2020-luvun aikana. Tämän tavoitteen ympärille on yhdessä sekä elinkeinoelämän, korkeakoulujen ja julkisten tahojen kanssa laadittu Carbon Neutral Vaasa 202X -tiekartta, jonka toteutukseen innovaatioekosysteemisopimusta käytetään.

Tavoitteena on kytkeä merkitykselliset kaupunkikehityshankkeet uusien teknologioiden ja ratkaisujen pilotointiin ja testaamiseen. Ilmastomuutoksen torjunta vaatii systeemitason muutoksen, jonka tekemiseen tarvitaan kaikki toimijat mukaan. Tavoitteena on sitouttaa myös asukkaat mukaan aiempaa vahvemmin.

Tavoitteena on vastata Pariisin sopimuksen tavoitteisiin aidolla yritysten välisellä sekä julkisen sektorin ja korkeakoulujen yhteistyöllä, yhteisillä kehitysalustoilla ja tehokkaalla uuden teknologian kehittämisellä ja innovaatioiden hyödyntämisellä. Tavoitteena on houkuttaa niin osaajia kuin yrityksiä, globaalisti. Laadukkailla ja ajantasaisilla tutkimusinfrastruktuureilla ja testausympäristöillä on keskeinen merkitys kansainvälisesti kilpailukykyisen tutkimus- ja innovaatioekosysteemin jatkokehitykselle. Tavoitteena on saada erityisesti pk-sektori tiiviisti mukaan. Yksi työkalu tähän on jo olemassa olevan EnergySpin -energia-alan yrityskiihdyttämön hyödyntäminen.

Vaasan kaupunki ja seutu ovat vahvasti sitoutuneet energiateknologiaekosysteemin kehittämiseen. Vaasan kaupungin strategia ”Pohjolan energiapäika kaupunki – virtaa hyvään elämään” vuosille 2018–2021 on hyväksytty kaupunginvaltuustossa 13.11.2017 ja päivitetty 9.12.2019. Pohjanmaan innovaation ja kasvun strategiassa 2019–2022 energiateknologia ja uusiutuvan energian järjestelmäratkaisut on nostettu korkealle painoarvolle. Pohjanmaan energiastrategian mukaan Pohjanmaa on johtava päästöttömän energian kansallinen osaamiskeskus ja Euroopan tärkein energiateknologian tietämyskeskittymä.

4.2 Toimenpidekokonaisuudet

Vaasan ekosysteemisopimuksen toimenpiteet keskittyvät alkuvaiheessa seuraaviin kokonaisuuksiin: 1) *Ekosysteemisopimuksen koordinointi, toimenpiteiden valmistelu, yhteiskehittäminen ja verkostoituminen*, 2) *Vaasan kaupunki hiilineutraaliksi 202X*, 3) *Satama-alueen kehittäminen*, 4) *GigaVaasa – akkuarvoketjun kehittäminen Suomessa*, 5) *EnergySAMPO* ja 6) *Tutkimusinfrastruktuurin kehittäminen*.

Toimenpidekokonaisuuden 1 tavoitteena on koordinoida Vaasan innovaatioekosysteemin kehittämisen toimenpiteitä, panostaa innovaatioekosysteemin kehittämisen kannalta merkittäviin hankevalmisteluihin sekä verkostoitua sekä kansallisesti että erityisesti kansainvälisesti ja siten tuhlata seudun saama kilpailtu EU-rahoitus vuoteen 2023 ja nelinkertaistaa vuoteen 2027 mennessä.

Toimenpidekokonaisuuden 2 tavoitteena on mahdollistaa kaupungin hiilineutraalius hyödyntäen uusinta teknologiaa. Vuonna 2023 käytössä on dataplatform, johon on kerätty kaikki data kaupungin päästötavoitteisiin vaikuttavilta tahoilta. Uuden työkalun avulla voidaan havainnollistaa, mistä ja millä tavalla Vaasan päästöt aiheutuvat ja simuloida ja todentaa yksittäisten toimenpiteiden vaikutuksia. Työkalua voidaan käyttää päätöksenteon tukena. Vuoteen 2027 mennessä kaupungin hiilineutraaliustavoitteista on saavutettu 70 %.

Toimenpidekokonaisuuden 3 tavoitteena on vauhdittaa ja mahdollistaa Vaasan sataman ekosysteemissä tarvittavia energia-, ympäristö- ja uuden laivan ympärille tarvittavia teknologiainvestointeja sekä toimia innovaatioalustana meriteknologian yrityksille mahdollistaen pilotoinnin ja kaupallistamisen erityisesti vientiin tähtäävissä tuotteissa ja palveluissa. Satama-alueella toimii kohta Wärtsilän uusi Smart Technology Hub ja sen mukana vetämät muut toimijat osana ekosysteemiä.

Toimenpidekokonaisuuden 4 tavoitteena on, että vuonna 2023 vähintään yksi ja vuonna 2027 vähintään kolme akkuarvoketjun toimijaa on sijoittunut Vaasan alueelle, jossa kehittyneen infrastruktuurin myötä toimijat pystyvät tuottamaan maailman vihreimpiä akkuja. Toimijat työllistävät yhteensä 3000 työntekijää. Akkuarvoketjun toimijat tekevät tiivistä yhteistyötä seudun energiateknologia-alan toimijoiden kanssa tulevaisuuden akkuratkaisujen kehittämisessä.

Toimenpidekokonaisuuden 5 tavoitteena on, että vuonna 2023 uusi EnergySAMPO -platform on käynnissä ja rahasto toiminnassa. Seuraavan 10 vuoden aikana Suomeen rakentuu maailmanluokan energiaan liittyvä ekosysteemi, jossa osaamiset yhdistetään uudella tavalla ja jossa yritykset, yliopistot ja julkinen sektori toimivat yhdessä. Toimintamallilla tavoitellaan merkittävää viennin kasvua ja tuhansia työpaikkoja Suomeen globaalien markkinoiden suuren kysynnän perusteella.

Toimenpidekokonaisuuden 6 tavoitteena on kehittää erityisesti digitaalisiin energiaverkkoihin ja energianvarastointiin liittyvää tutkimusinfrastruktuuria. Tavoitteena on, että seudulla on jatkuvasti ajantasainen, globaalissa mittakaavassa merkittävä tutkimusinfrastruktuuri, joka houkuttelee osajia ja yrityksiä ja muita toimijoita.

Toimenpidekokonaisuudet kytketään tiiviisti kaupunkikehityshankkeisiin ja sopimuksen tavoitteet huomioidaan kaupungin hankinnoissa.

Lisäksi Vaasan kaupungilla on tahtotila rakentaa kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä ja

verkostoa Kestävät ja älykkäät energiajärjestelmät -teemassa. Erityisesti yhteistyötä toivotaan energiajärjestelmien, akkuarvoketjun, marine-ratkaisuiden, energiajärjestelmän resilienssi ja digitalisaation osalta.

5. Sopimuksen rahoitus

Valtio ja Vaasan kaupunki sidosryhmineen yhdessä rahoittavat sopimuksen toteuttamista. Sopimusta rahoitetaan EU:n kestävän kaupunkikehittämisen rahoituksella vuosina 2021-2027 (EAKR, ESR ja soveltuvin osin JTF). Tätä ennen sopimusten toimeenpanon käynnistystä rahoitetaan kansallisesta alueellisesta kehittämisrahasta (AKKE-raha).

Kaupunkiseudun rahoituskehys sopimuksen mukaiseen toimintaan osoitetaan TEM:n alueellisissa rahoitusjakopäätöksissä (AKKE-rahoitus ja EU:n kestävän kaupunkikehittämisen rahoitus) pohjautuen sopimusohjeissa (TEM 24.6.2020) määriteltyihin kriteereihin.

Ekosysteemisopimuksen kokonaisrahoituksessa sovelletaan ohjeellista jakosuhdetta, jossa paikallinen omarahoitusosuus (Vaasan kaupunki ja muu julkinen rahoitus) on 40% ja EU:n kestävän kaupunkikehittämisen rahoituksen osuus 60% (EU ja valtio). Käynnistysvaiheen AKKE-rahoituksessa sovelletaan samaa rahoitussuhdetta. Mahdollisissa yliajallisissa teemaver-kostoissa sovelletaan tästä poikkeavaa jakosuhdetta.

EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen sisältämiä rahoitusvälineitä voidaan erikseen hyödyntää sopimuksen mukaisten kokonaisuuksien (kuten investoinnit) toteuttamiseen.

6. Toteutus ja seuranta

Kaupunkien kanssa solmittavat ekosysteemisopimukset yhdessä muodostavat EU:n alue- ja rakennepoliittikan ohjelman kestävää kaupunkikehittämistä koskevan kaupunkikehittämisen suunnitelman. Kunkin kaupunkiseudun sopimuksessa toteutettavien toimenpiteiden tulee olla kaupunkikehittämisen suunnitelman mukaisia. Toimeenpanossa noudatetaan lakia alueiden kehittämisestä ja alue- ja rakennepoliittikan toimeenpanosta ja rahoittamisesta. Hankkeiden tukikelpoisuuden arviointi perustuu Uudistuva- ja osaava Suomi 2021-2027 -ohjelman ohjelma-asiakirjaan.

Sopimuksen toteuttamista seurataan oheisen toimeenpanosuunnitelman kautta, johon tässä vaiheessa on esimerkinomaisesti kirjattu suunnitteilla olevia hankeaihoita. Toimenpideliitettä käytetään jatkossa myös sopimuksen tavoitteiden toteutumisen seurantaan. Sopimuksen toteutuksen myötä täsmentyvät toimenpiteet ja hankkeet kirjataan vastaavalla tavalla.

Ekosysteemisopimusta varten Vaasan kaupunki perustaa johtoryhmän, jossa ovat edustettuina sopimuksen paikallinen pääosapuoli Vaasan kaupunki ja muut paikallisesti tarpeellisiksi katsomat yhteistyötahot kuten Vaasanseudun Kehitys Oy VASEK, Teknologiakeskus Oy Merinova Ab, Pohjanmaan liitto, Team Finland sekä seudun korkeakoulut. Johtoryhmä vastaa sopimusta toteuttavien ja sopimuksessa mainittujen strategisten painopisteiden mukaisten hankkeiden ja toimenpiteiden valinnasta sekä toteutuksen seurannasta.

Sopimukset solmineiden kaupunkien, työ- ja elinkeinoministeriön ja muiden sopimuksissa mukana olevien kansallisten toimijoiden välille perustetaan kansallinen ohjausryhmä, jonka tehtävänä on koordinoita ja seurata sopimusten toteuttamisen kokonaisuutta. Ohjausryhmän

tarkoituksena on myös varmistaa hyvä vuorovaikutus kaupunkiseutujen kanssa tavoitteena sopimusten laadukas ja tuloksellinen toteuttaminen ja vertaiskehittäminen.

Sopimuksen sisältöjä (strategisia painopisteitä) voidaan tarpeiden mukaan ja osapuolten välillä yhteisesti tarkistaa sopimuskauden aikana sopimusasiakirjaa päivittämällä. Niin ikään, mikäli sopijaosapuolen edellytykset sopimuksen toteuttamiseen oleellisesti muuttuvat, sopimusta voidaan tarkistaa tai se voidaan purkaa sopijaosapuolen aloitteesta. Tarkistaminen ja purkamisilmoitus tehdään kirjallisesti.

Sopimus astuu voimaan molempien osapuolten allekirjoitettua sen ja päättyy 31.12.2027.

Allekirjoitukset

Helsingissä xx.1.2021

Vaasassa xx.1.2021

Mika Lintilä
elinkeinoministeri

Tomas Häyry
kaupunginjohtaja

LIITE: Alustava toimenpidesuunnitelma